

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE
PRED EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA
Zagreb, 9. veljače 2021.

Analiza presude

Miljević protiv Hrvatske

br. zahtjeva 68317/13

povreda članka 10. – sloboda izražavanja

**članak 6. stavak 1. Konvencije – pravo na pošteno suđenje (nepristranost suda) -
zahtjev nedopušten**

Osudom podnositelja zahtjeva za klevetu zbog izjava koje je u završnom govoru iznio kao dio svoje obrane u drugom kaznenom postupku domaći su sudovi povrijedili pravo podnositelja na slobodu izražavanja.

Europski sud za ljudska prava (dalje: Europski sud), u vijeću od 7 sudaca donio je 25. lipnja 2020. presudu kojom je utvrdio da je Republika Hrvatska povrijedila pravo podnositelja na slobodu izražavanja, zajamčenu člankom 10. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija). Preostali dio zahtjeva koji se odnosio na navodnu povredu prava na pošteno suđenje, u okviru čl. 6. stavka 1. Konvencije, Europski sud proglasio je očigledno neosnovanim.

Podnositelj zahtjeva, Rade Miljević, je u završnom govoru u kaznenom postupku koji se protiv njega vodio pred Županijskim sudom u Sisku 2008. godine zbog kaznenog djela ratnog zločina, optužio I.P.-a da je poticao njegov progon, kontaktirao i vršio utjecaj na svjedoke, vodio politički progon usmjeren na njegovu osudu i pokrenuo medijsku hajku protiv njega. I.P. osobno nije u postupku sudjelovao ni u kakvom službenom svojstvu, ali je prisustvovao sudskim raspravama u predmetu, imao kontakt s nekim od svjedoka optužbe, poznata je javna osoba i aktivist u otkrivanju zločina počinjenih tijekom rata. Također, u svojstvu aktivista u otkrivanju zločina počinjenih tijekom rata opetovano je savjetovao urednike televizijske emisije „Istraga“ koja se emitirala na nacionalnoj razini, iako ne i u epizodi emisije posvećenoj događajima u Kaznionici u Glini 1991. godine zbog kojih se sudilo podnositelju zahtjeva.

Neovisno o kaznenom postupku zbog kaznenog djela ratnog zločina u kojem je podnositelj zahtjeva u ponovljenom postupku u konačnici oslobođen krivnje, I.P. je 2009. godine pokrenuo postupak kao privatni tužitelj protiv podnositelja zahtjeva optužujući ga zbog kaznenog djela klevete, a u vezi s izjavom koju je podnositelj zahtjeva dao u završnom govoru tijekom suđenja za ratne zločine 2008. godine. Općinski sud u Sisku proglasio je podnositelja zahtjeva krivim za kazneno djelo klevete te mu izrekao novčanu kaznu u visini od 10 dnevnih dohodaka. Među ostalim, Općinski sud u Sisku u svojoj presudi je istaknuo da su izjave koje je

podnositelj zahtjeva izrekao tijekom završenog govora bile iznesene isključivo s ciljem nanošenja štete ugledu i časti I.P.-a, pripisujući mu neograničenu i nezakonitu moć utjecaja na kazneni postupak koji se vodio protiv podnositelja. Takvo postupanje općinski sud je smatrao neprihvatljivim navodeći da potkopava cijeli pravosudni sustav u Republici Hrvatskoj. U vijeću Županijskog suda u Sisku koje je povodom žalbe podnositelja potvrdilo prvostupanjsku presudu sudjelovala je i sutkinja S.M. koja je svojedobno bila i predsjednica vijeća u kaznenom postupku u kojem je podnositelj zahtjeva inicijalno proglašen krivim zbog kaznenog djela ratnog zločina. U žalbenom postupku podnositelja zahtjeva zastupao je njegov odvjetnik koji je ujedno bio prisutan na žalbenom ročištu. Isti je izričito pitan ima li ikakvih prigovora na sastav žalbenog vijeća na što je odgovorio da nema.

Članak 10.

Pred Europskim sudom podnositelj zahtjeva je tvrdio da njegova osuda za klevetu zbog izjave dane tijekom iznošenja završnog govora predstavlja povredu prava na slobodu izražavanja iz članka 10. Konvencije. Europski sud je osudu podnositelja zahtjeva za klevetu razmatrao kao miješanje u njegovo pravo na slobodu izražavanja, ali imajući pritom u vidu i njegovo pravo da se učinkovito brani u kaznenom postupku odnosno jamstva okrivljenika iz članka 6. Konvencije.

Europski sud je ocjenjivao je li miješanje bilo dopušteno sukladno članku 10. stavku 2. Konvencije, **odnosno je li predmetno miješanje bilo:**

- 1. zakonito;**
- 2. je li težilo legitimnom cilju;**
- 3. je li bilo nužno u demokratskom društvu i razmjerno.**

Zakonitost miješanja u podnositeljevo pravo na slobodu izražavanja Europski sud utvrdio je na temelju činjenice da je osuda za klevetu imala pravnu osnovu u domaćem zakonu (čl. 200. Kaznenog zakona/97) te ocjene da mjerodavno pravo zadovoljava i zahtjeve kvalitete prava u skladu s Konvencijom.

Kao legitimne ciljeve kojima miješanje mora težiti Europski sud je prihvatio ciljeve koje su istaknuli domaći sudovi, zaštitu ugleda ili prava drugih i očuvanje autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti.

Potom je pristupio opsežnoj analizi nužnosti miješanja u demokratskom društvu kako bi se ti ciljevi postigli. Prvi korak u tom smislu predstavljala je analiza razine ozbiljnosti miješanja u pravo na privatni život I.P.-a. Naime, pravo na zaštitu ugleda zaštićeno je člankom 8. Konvencije u okviru prava na poštovanje privatnog života. **No da bi došlo do primjene članka 8., napad na ugled osobe mora doseći određenu razinu ozbiljnosti** i to tako da dovodi u pitanje osobno uživanje prava na poštovanje privatnog života ([Axel Springer AG protiv Njemačke](#), stavak 83.). Potrebnu razinu ozbiljnosti Europski sud je u konkretnom predmetu utvrdio ističući kako je podnositelj zahtjeva zapravo optužio I.P.-a za kriminalno ponašanje, odnosno da je vodio zločinački poduhvat protiv podnositelja čiji je cilj bio ishoditi njegovu osudu za ratne zločine. Takvom optužbom podnositelj zahtjeva svakako je mogao narušiti ugled I.P.-a, pogotovo uzimajući u obzir njegov status kao umirovljenog vojnog časnika.

Nadalje, Europski sud je istaknuo da je u analizi nužnosti miješanja u demokratskom društvu i razmjernosti istog potrebno utvrditi **jesu li domaće vlasti uspostavile pravičnu**

ravnotežu između dviju suprotstavljenih vrijednosti zajamčenih Konvencijom, slobode izražavanja podnositelja zaštićenu člankom 10. s jedne strane, te prava I.P.-a na poštovanje njegova ugleda na temelju članka 8. s druge strane (*Von Hannover protiv Njemačke (br.2)* [VV], stavci 104.-107. te *Axel Springer AG protiv Njemačke*, stavci 85.-88.). Međutim, kao što je Europski sud uvodno istaknuo, **pravo podnositelja na slobodu izražavanja mora se u ovom predmetu također tumačiti u svjetlu njegova prava na pošteno suđenje jer je osporene izjave dao kao okrivljenik u kaznenom postupku**. Naime, pri provođenju testa pravične ravnoteže u konkretnom predmetu domaća tijela morala su uzeti u obzir da su osim miješanja u slobodu izražavanja, podnositelju također potencijalno bila ograničena prava i jamstva iz čl. 6. Konvencije. Sukladno, sloboda procjene dana domaćim vlastima temeljem članka 10. pri miješanju u slobodu izražavanja se dodatno sužava te se samo iznimno može smatrati nužnom u demokratskom društvu (*Kyprianou protiv Cipra* [VV], stavak 174.). Konkretno, Europski sud je istaknuo da sloboda izražavanja postoji dokle god okrivljenik ne daje izjave koje namjerno izazivaju lažne sumnje u kažnjivo ponašanje sudionika u postupku ili bilo koje treće osobe.

Primjenjujući navedena načela na ovaj predmet, Europski sud je pitanje nužnosti i razmjernosti miješanja u pravo podnositelja na slobodu izražavanja u demokratskom društvu, odlučio raščlaniti na tri supsidijarna pitanja: a) kakva je bila narav osporenih izjava i kontekst u kojem su iznese tj. jesu li se odnosile na argumente dane u vezi s obranom podnositelja zahtjeva; b) je li izjava podnositelja zahtjeva imala činjeničnu osnovu i je li bilo posljedica za I.P.-a; te c) kakva je bila priroda i ozbiljnost izrečene sankcije protiv podnositelja zahtjeva.

a) Narav osporenih izjava i kontekst u kojem su iznesene

U osporenim izjavama podnositelj zahtjeva naveo je da je kazneni progon protiv njega bio politički motiviran i da ga je poticao I.P., da je I.P. izravno kontaktirao svjedoke optužbe i vršio pritisak na njih, upućujući ih kako da svjedoče, da je I.P. pokrenuo agresivnu medijsku kampanju kako bi podnositelja zahtjeva prikazao kao zločinca i kako bi protiv njega vodio zločinački poduhvat.

Predmetne izjave, zbog kojih su ga domaći sudovi osudili zbog klevete, podnositelj je dao u okviru završnog govora u svojstvu okrivljenika u kaznenom postupku. Presudom je općinski sud utvrdio da cjelokupni kontekst završnog govora podnositelja zahtjeva, pa i osporene citirane izjave, pokazuju da je podnositelj iznio te izjave kako bi nanio štetu ugledu I.P.-a, a ne kako bi se branio u kaznenom postupku. Međutim, Europski sud je istaknuo da je podnositelj zahtjeva kao okrivljenik imao pravo iznijeti vlastitu verziju događaja i dovesti u sumnju pouzdanost izvedenih dokaza, uključujući i vjerodostojnost svjedoka saslušanih tijekom postupka bez straha da će biti optužen zbog klevete. Sporne izjave podnositelja bile su dostatno povezane s predmetom, odnosile se na argumente obrane te išle u prilog istima. Da je podnositelj uspio uvjeriti sud u svoje argumente, ozbiljno bi doveo u sumnju optužbe koje su mu bile stavljene na teret.

Dodatno, razmatrajući protiv koga su bile usmjerene optužbe podnositelja, Europski sud je napomenuo da je I.P., iako nije imao nikakvo službeno svojstvo u kaznenom postupku, ipak trebao pokazati veću razinu tolerancije prema prihvatljivoj kritici nego neki drugi pojedinac jer se kao umirovljeni vojni časnik dobrovoljno aktivirao u otkrivanju ratnih zločina i djelovao u javnosti u tom pogledu.

S obzirom na navedeno, Europski sud je utvrdio da su narav osporenih izjava i kontekst u kojem su iznesene imale dovoljno relevantan utjecaj na obranu podnositelja zahtjeva i zaslužile su povećanu razinu konvencijske zaštite.

b) Činjenična osnova izjava i posljedice za I.P.-a

Podnositelj zahtjeva je spornim izjavama u svom završnom govoru zapravo optužio I.P.-a za sprječavanja dokazivanja, a kakvo postupanje je kažnjivo prema mjerodavnom domaćem pravu. No iz perspektive posljedica koje su iz izjava podnositelja objektivno proizašle za I.P.-a, nema nikakve naznake da su domaće vlasti pokrenule ili ikad razmatrale pokrenuti kaznenu istragu ili postupak protiv I.P.-a u tom pogledu. Nadalje, u postupku klevete domaći sudovi pristupili su navodima podnositelja zahtjeva protiv I.P.-a kao izjavama o činjenicama te su utvrdili da te izjave nemaju dostatnu činjeničnu osnovu već da predstavljaju neopravdan i nepotkrijepljen napad protiv I.P.-a. U tom kontekstu, Europski sud je istaknuo da, iako se slaže s domaćim sudovima o tome da je riječ o činjeničnim navodima, ne smatra da su sudovi dovoljno cijenili činjenice da je I.P. prisustvovao sudskim raspravama, da je priznao da se susreo s nekim od svjedoka optužbe, kao i njegov aktivizam i sudjelovanje u televizijskoj emisiji „Istraga“. Stoga, izjave podnositelja zahtjeva imale su činjeničnu osnovu te, iako pretjerane, nisu predstavljale zlonamjerne optužbe protiv I.P.-a.

c) Ozbiljnost izrečene sankcije

Analizirajući pitanje ozbiljnosti izrečene sankcije Europski sud je napomenuo da je obično potrebno suzdržati se od pribjegavanja kaznenom postupku u pitanjima koja se odnose na slobodu izražavanja obrane u kontekstu kaznenog postupka. Iako je u konkretnom predmetu podnositelju izrečena zakonom propisana najniža moguća kazna, ta sankcija ipak predstavlja kaznenu osudu kojom je nerazmjerno ograničena njegova sloboda izražavanja.

Zaključno, u svjetlu gore navedenih razmatranja, Europski sud je smatrao da domaći sudovi nisu uzeli u obzir pojačanu razinu zaštite koju zaslužuju izjave okrivljenika kao dio njegove obrane tijekom kaznenog postupka. U ovom predmetu domaći sudovi nisu uspostavili pravičnu ravnotežu između podnositeljeve slobode izražavanja i interesa I.P.-a za zaštitu njegova ugleda s druge strane. Stoga je došlo do povrede članak 10. Konvencije.

Članak 6. stavak 1.

Podnositelj je ujedno prigovorio da županijski sud nije bio nepristran u postupku zbog kaznenog djela klevete zato što je sutkinja S.M. sudjelovala u žalbenom vijeću koje je potvrdilo njegovu osudu za klevetu. Naime, ona je prethodno sudila u predmetu podnositelja zbog kaznenog djela ratnog zločina te je podnositelj zatražio da bude saslušana kao svjedok u prvostupanjskom kaznenom postupku koji se vodio zbog kaznenog djela klevete. Smatrao je da se sutkinja S.M. zbog navedenih okolnosti trebala sama izuzeti.

Europski sud je uputio na već postojeću sudsku praksu utvrđenu u predmetu [Zahirović protiv Hrvatske](#) (stavak 35.-36.) u kojem je presudio da kada domaće pravo nudi mogućnost za uklanjanje uzroka zabrinutosti glede nepristranosti suda ili suca, a podnositelj uistinu vjeruje da postoje takve dokazive okolnosti očekuje se da im prvom prilikom prigovori. Time se omogućuje domaćim vlastima da pravovremeno ispitaju prigovore podnositelja te se pobrinu da njihova prava budu poštovana. Budući da podnositelj zahtjeva i njegov odvjetnik nisu prigovorili sastavu vijeća žalbenog suda, odnosno sudjelovanju sutkinje S.M. u njemu, iako je

potonji bio prisutan na sjednici vijeća i iako je izričito upitan ima li prigovor na takav sastav žalbenog vijeća, Europski sud je zaključio da navodni postupovni nedostatak ne predstavlja zadiranje u pravo na pošteno suđenje. Nadalje, sutkinja S.M. nije nikada pozvana ili saslušana u svojstvu svjedokinje u kaznenom postupku koji se protiv podnositelja vodio zbog kaznenog djela klevete. Stoga, uvjeti za njezino isključenje prema mjerodavnom pravu nisu bili ostvareni te je podnositelj trebao istaknuti eventualne razloge za njezin otklon. Dodatno, a kako je Europski sud utvrdio u ranijim odlukama (primjerice, [Alexandru Marian Iancu protiv Rumunjske](#), stavci 66.-74.), **prethodno sudjelovanje suca u odvojenom kaznenom postupku nije samo po sebi dovoljno za donošenje zaključka o pristranosti suda.** Pri utvrđivanju je li ispunjena pretpostavka nepristranosti suda u ovakvim okolnostima treba uzeti u obzir postojanje nacionalnog postupka kojim se osigurava nepristranost, i to pravila i instrumenata koja uređuju izuzeće sudaca. Kako su ta pravila i instrumenti u ovom predmetu ostali neiskorišteni zbog propusta podnositelja, Europski sud je smatrao da nisu postojali objektivni razlozi za sumnju u nepristranost domaćeg suda, pa je prigovor podnositelja u smislu članka 6. stavak 1. Konvencije odbacio kao očigledno neosnovan.

Za utvrđenu povredu članka 10. Konvencije, Europski sud je podnositelju dosudio pravednu naknadu u iznosu od 2.281,00 eura na ime neimovinske štete.

Ovu analizu izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Analiza ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te nije obvezujuća za taj Sud.

© 2021. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskom sudom za ljudska prava